

روایت هویت ۹۰ ساله یک محله

پاچنار؛ قلعه‌ای که دیگر نیست

هم محلی

و... برای نام‌گذاری محله‌ها و روستاها به این خاطر است که میدان اصلی و مهم روستا و آبادی در کنار آن یا گردش تشکیل شده باشد.

رئیس هیئت مدیره انجمن توسعه گردشگری چهارباغ خراسان ادامه می‌دهد: احتمال دیگر برای نام‌گذاری چنین محله‌ای می‌تواند قرار گرفتن منبع آب آن در نزدیکی درخت‌های چنار باشد.

● یک سند قدیمی

شنیده‌اید می‌گویند «چوینده یا بنده است.» این هم حکایت ماست. توسط فردی که نمی‌خواهد نامی از او برده شود به سند قدیمی این اراضی دست پیدا کردیم. بعد از چندین بار تماس توانستیم او را در دفتر شهر آرا محله ملاقات کنیم. او با تأکید بر اینکه نامش در جایی نوشته نشود سند قدیمی زمین را در اختیار مان گذاشت. اولین نقشه‌برداری این زمین هادر سال ۱۳۰۸ و سند مالکیت آن در سال ۱۳۰۹ صادر شده است. حدود این روستا در این سند بیان شده است، قلعه پاچنار تا دانشگاه فردوسی امتداد داشته و از دارایی‌های این قلعه بزرگ به مزارع و اراضی آبی و دیمی اشاره شده است. همچنین این مجموعه شامل سه باب قلعه مسکونی، رعایا، کاهدان، انبار غله، یک دستگاه عمارت اربابی، سه استخر، سه باب قلعه غیر مسکونی، یک باب قهوه‌خانه بهاروند، ۲ باب کوره گچ‌پزی و شش مجرای آب بوده است. این ملک دارای یک رشته قنات دایر بوده که پیشگاه آن در چهل بازه گلستان و حلقه‌های چاهش در اراضی وکیل آباد و دو مظهرش در خود پاچنار بوده است.

طول تقریبی قنات حدود ۴ کیلومتر و مبدأ قنات آبگون دو شاخه بوده که یک شاخه آن از بیمارستان دکتر شریعتی فعلی تا وسط کال وکیل آباد و شاخه دیگر از استخر بالای وکیل آباد در امتداد کال به رشته اول می‌رسیده و این دو شاخه در نزدیکی پل پرتوی فعلی به هم متصل می‌شدند و تشکیل یک رشته قنات را می‌دادند و از آنجا به سمت قلعه پاچنار سرازیر و بیشتر زمین‌ها را آبیاری می‌کرده‌اند.

● مالک قلعه پاچنار

مالک اولیه این قلعه آن طور که سند مالکیت نشان می‌دهد «حاج محمد اعتماد رضایی» است که بعد از او زمین‌ها به ورثه او می‌رسد. در سال‌های بعد قطعه‌های مختلف این قلعه به شرکت‌ها، ارگان‌ها و حتی کشاورزان قلعه واگذار می‌شود.

این منبع آگاه در باره اولین قطعه‌هایی که از قلعه پاچنار جدا شده است می‌گوید: اولین قطعه قسمت‌هایی از هاشمیه بوده که به شخصی به نام آل هاشم واگذار و از این قلعه بزرگ جدا شده است. قسمت‌های ابتدای بولوار کوثر، بولوار آب و برق، حافظ، دلاوران و بخش شرقی بولوار اقبال لاهوری، از اراضی پاچنار بوده که به مرور از این ملک بزرگ جدا و به قطعه‌های کوچک تفکیک شده است. ■

اگر پای صحبت‌های آن‌هایی که موی سپید کرده‌اند نشسته باشید به طور حتم برایتان بارها تعریف کرده‌اند که شهر این همه وسعت نداشت، حرم و چند خیابان دور تا دور باشش دروازه در اطرافش تمام شهر بود. کل شهر به دو بخش بالاخیابان و پایین خیابان ختم می‌شد. در حالی که این روزها آن قدر شهر قد کشیده که دیگر از آن محله‌های قدیمی اسمی فقط باقی مانده که تنها زینت بخش یک کوچه شده‌اند. «پاچنار» هم از همان محله‌های قدیمی شهر است که امروزه فقط اسمی از آن باقی مانده است و دیگر هیچ آثاری از پاچنار قدیم وجود ندارد. اگر تاریخ مشهور را ورق بزنیم به محله دیگری به همین اسم بر می‌خوریم که در محدوده خیابان آیت... بهجت در منطقه ثامن و منطقه ۳ گسترش داشته است، اما پاچناری که امروز می‌خواهیم در باره آن صحبت کنیم در بولوار وکیل آباد فعلی و در انتهای لادن واقع شده است. در ادامه می‌خواهیم بیشتر با حدود این محله قدیم منطقه مان آشنا شویم.

● پاچنار

برای اینکه وجه تسمیه این محله را از منابع خارج کنیم بسیار تلاش کردیم اما هر چه بود همان محله پاچنار در منطقه ثامن بود. شاید بتوان گفت یکی از علت‌هایی که پاچنار واقع در بولوار وکیل آباد در منابع وجود ندارد، این است که پاچنار در گذشته آبادی خارج از شهر مشهد بوده و امروزه به شهر ملحق شده است.

هنگامی که با ساکنان جدید این محله صحبت می‌کنیم بیشتر آن‌ها علاوه بر اینکه وجه تسمیه پاچنار را نمی‌دانند، برایشان جالب است که در گذشته اینجا روستایی بوده که به شهر ملحق شده و دیگر از آن بافت سابقش هیچ اثری نیست. در گشت و گذار مان برای پیدا کردن اثری از روستای گذشته به بانوی معلم باز نشسته‌ای بر می‌خوریم که اطلاعات جالبی دارد. او که خودش را قاسم‌نیا معرفی می‌کند برایمان از سال‌هایی می‌گوید که در این روستا معلم بوده و برای رسیدن به پاچنار باید از بولوار لادن خاکی آن زمان می‌گذشته است. او می‌گوید: این روستا چند چنار قدیمی داشت و مدرسه ما هم که امروز خراب شده است در نزدیکی همان درخت‌های چنار بود. خانه‌ها مانند تمام روستاهای دیگر بود و چشمه آبی هم در میان روستا جاری و جوشان بود که امروز دیگر از آن اثری نیست.

او و دیگر اهالی نمی‌توانند به طور دقیق علت نام‌گذاری پاچنار را بگویند. جالب است بدانید این محله‌ای که امروز به نام لادن آن را می‌شناسید روزگاری جزو پاچنار بوده است. رضا سلیمان نوری، مشهدپژوه، در باره وجه تسمیه این روستا می‌گوید: علت این نام‌گذاری به دلیل وجود تعدادی درخت چنار بزرگ است که در مرکز روستا قرار داشته است. وی می‌افزاید: به طور معمول استفاده از لغت‌هایی مانند «پاچنار»، «پادرخت»، «پاکاج»

۵۸

منشادی

«

علت این نام‌گذاری وجود تعدادی درخت چنار بزرگ است که در مرکز روستا قرار داشته است

»